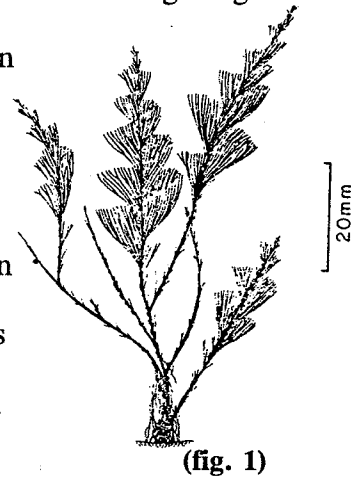

VINDPLAATSEN VAN HET MOSDIERTJE *BUGULA STOLONIFERA*
 RYLAND, 1960 IN NEDERLAND – MARCO FAASSE

De mosdiertjes van het geslacht *Bugula* vormen op verschillende manieren vertakte kolonies. In Nederland komen minstens twee *Bugula*-soorten autochtoon voor. *Bugula plumosa* (Pallas, 1766) is een soort waarbij de vertakkingen spiraalsgewijs rond de hoofdas gerangschikt zijn (fig. 1). Deze opvallende soort (tot ruim 8 cm) is zeer algemeen in de Oosterschelde en de Grevelingen. Als Nederlandse naam wordt soms (gepluimde) hoorncelpoliep gebruikt. *Bugula stolonifera* is een kleinere soort (tot max. 4 cm) waarbij de vertakkingen niet spiraalsgewijs gerangschikt zijn (fig. 2). Deze soort is veel minder algemeen en lijkt in de Oosterschelde en de Grevelingen alleen voor te komen in havens en verder vooral in andere, soms brakke, havens en kanalen. Bij gebruik van de tabel van Lacourt (1978), die *B. stolonifera* niet noemt, komt men uit bij *B. avicularia*, waarvan betwijfeld moet worden of ze in Nederland autochtoon voorkomt. Hierna volgt eerst een opsomming van recente vindplaatsen van *B. stolonifera* in Nederland van zuid naar noord en daarna een aantal opmerkingen naar aanleiding van oudere literatuur.

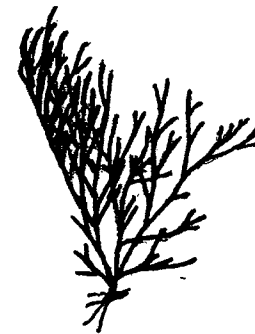
(fig. 1)

- kanaal door Walcheren, Middelburg (gemaal Boreel, 01/12/90, 2 kolonies) (Faasse, 1996: als *B. avicularia*) en Veere (steigertje voor sluis, 12/09/90 2 kolonies en 18/01/92 onbekend aantal kolonies, materiaal niet bewaard gebleven);
- havenkanaal Goes (damwand noordwest van de ophaalbrug te Goes, 20/12/97, ca. 10 kolonies, eigen waarneming);
- haven Burghsluis (10/01/98, 2 resten van kolonies op *Ascidrella* sp. op touw aan ponton, eigen waarneming);
- haven Scharendijke (10/01/98, ca. 5 kolonies op *Ascidrella* sp. op touw aan ponton, eigen waarneming);

- Springersdiep (open Noordzeekust voor de Brouwersdam: De Kluijver, 1989);
- Texel (ponton NIOZ-haven, midden oktober 1993, 4 kolonies: d'Hondt & Cadée, 1994).

Omdat *B. stolonifera* pas in 1960 werd beschreven, leek het de moeite waard oudere literatuur door te zoeken op vermeldingen van *Bugula*-soorten in kanalen, havens en dergelijke. Lacourt (1949) vermeldt van het kanaal door Walcheren en haven en sluis bij Veere *B. avicularia*. Waarschijnlijk betreft deze vermelding *B. stolonifera*. Ryland & Hayward (1977) vermelden van *B. avicularia* niet dat de soort voorkomt in havens

en dergelijke, maar wel: "Waargenomen in de getijzone, maar gewoonlijk sublitoraal..." en "uitgebreid verwisseld met andere soorten, in het bijzonder *B. stolonifera*". Bij *B. stolonifera* wordt vermeld: "Hoofdzakelijk een soort van havens...". Wanneer men materiaal van *B. stolonifera* determineert met behulp van Borg (1930) dan komt men inderdaad uit op *B. avicularia*. Het materiaal bevindt zich volgens Lacourt (1949) in het Zool. Lab. Leiden; wellicht is het bewaard gebleven.

(fig. 2)

Het beste overzicht van de mosdiertjes in het Deltagebied wordt gegeven door Heerebout (1970). Deze auteur vermeldt van het havenkanaal Goes *B. avicularia*. Waarschijnlijk betreft ook deze vermelding *B. stolonifera*. Heerebout (1970) signaleert zelf al een afwijkende substraatvoorkeur: "De exemplaren zaten op stenen en houten palen; Prenant & Bobin (1966) geven als substraat op schelpen, hydroïden, bryozoa (speciaal *Flustra*)...". Ryland & Hayward (1977) geven voor *B. avicularia* vrijwel dezelfde substraatvoorkeur als Prenant & Bobin (1966) en voor *B. stolonifera* "...op onderwaterconstructies...".

In oudere literatuur werden nog enkele vermeldingen van *B. avicularia* gevonden van andere vindplaatsen, die waarschijnlijk eveneens betrekking hebben op *B. stolonifera*:

- de grote getijdewal bij Goese Sas (Heerebout, 1970);
- de voormalige Zuiderzee (op hydroïden en sluisdeuren (!), Horst, 1885 in Lacourt, 1949). [Horst (1885) vermeldt alleen: donateur Zoölogisch Station, vindplaats Zuiderzee; het substraat is Lacourt kennelijk op andere wijze te weten gekomen.]

Ook recenter wordt *B. avicularia* gemeld, steeds van havens. Otten (1992) vermeldt *B. avicularia* van pontons in de haven van Kats op de Japanse zakpijp (*Styela clava*). Platvoet *et al.* (1995) vermelden *B. avicularia* en *B. sp.* van pontons en palen in de haven(s) van Burghsluis en/of Neeltje Jans. Om redenen die al zijn genoemd gaat het ook in deze gevallen waarschijnlijk om *B. stolonifera*. Mogelijk werd voor de determinatie Lacourt (1978) gebruikt of oudere literatuur van voor de beschrijving van *B. stolonifera*.

Zoals reeds vermeld is *B. stolonifera* volgens Ryland & Hayward (1977) hoofdzakelijk een soort van havens. Zij geven aan dat de soort in Groot-Brittannië alleen bekend is van het zuidwesten. Breton *et al.* (1995) signaleren de soort in de haven van Le Havre. F. Kerckhof (in litt., 23/06/97) ontdekte hem in de haven van Oostende en als fouling organisme in Calais en informeerde naar waarnemingen in soortgelijke milieus in Zeeland. Dat was de aanleiding het *Bugula*-materiaal van Middelburg (Faasse, 1996), dat (ten onrechte) als *B. avicularia* was gedetermineerd, nog eens te bekijken en later gericht te zoeken in de havens van Burghsluis en Scharendijke. De uitbreiding van onze kennis over de verspreiding van *B. stolonifera* in Nederland is zodoende te danken aan de opmerkzaamheid van F. Kerckhof.

DANKWOORD

Met dank aan F. Kerckhof voor vergelijkingsmateriaal van Oostende en aan C. d'Udekem d'Acoz voor de publicatie van Breton *et al.*

FIGUREN

Fig. 1: *Bugula plumosa*, naar Ryland & Hayward.

Fig. 2: *Bugula stolonifera* van Goes. Bij deze soort is soms (een deel van) de vertakkingen naar binnen gebogen.

LITERATUUR

- BORG, F., 1930. Moostierchen oder Bryozoen (Entoprocten). *Tierwelt Deutschlands* 17 (Molluscoidea, Tunicata): 25-142. Fischer, Jena.
- BRETON, G., A. GIRARD & J.-P. LAGARDÈRE, 1995. Espèces animales benthiques des bassins du port du Havre (Normandie, France) rares, peu connues ou nouvelles pour la région. *Bull. trim. Soc. Géol. Normandie et Amis Muséum du Havre* 82(3): 7-28.
- FAASSE, M.A., 1996. Meer over de fauna van het kanaal door Walcheren. *Zeepaard* 56(4): 78-79.
- HEEREBOUT, G.R., 1970. Verspreidingsecologie van de Bryozoa in het Deltagebied, speciaal in relatie tot het brakke water. *Doct.versl. D1-1970*. Delta Inst. Hydrobiol. Onderz.
- HONDT, J.-L. D', & G.C. CADÉE, 1994. *Bugula stolonifera* nieuw voor Nederland en enkele andere Bryozoën van Texel. *Zeepaard* 54(2): 33-37.
- HORST, R., 1885. Eerste Vervolg op den Catalogus van de Verzameling van de Nederlandsche Dierkundige Vereeniging. *Tijdschr. Ned. Dierk. Ver.* 6: CXCIV-CXCIX.
- KLUIJVER, M.J. DE, 1989. Sublittoral hard substrate communities of the southern Delta area, SW Netherlands. *Bijdr. Dierk.* 59(3): 141-158.
- LACOURT, A.W., 1949. Bryozoa of the Netherlands. *ARCH. NÉERL. ZOOL.* 8(3): 1-33.
- LACOURT, A.W., 1978. De Nederlandse mariene mosdiertjes - Bryozoa (Ectoprocta, Gymnolaemata). *Wet. Meded. KNNV* nr. 129.
- OTTEN, B.G., 1992. Epifyten op de Japanse zakpijp, *Styela clava*. *Zeepaard* 52(3): 62-63.
- PLATVOET, D., R.H. DE BRUIJNE & A.W. GMELIG MEYLING, 1995. Description of a new *Caprella*-species from the Netherlands: *Caprella macho* nov. spec. (Crustacea, Amphipoda, Caprellidea). *Bull. zool. Mus. Univ. Amsterdam* 15(1): 1-4.
- RYLAND, J.S., & P.J. HAYWARD, 1977. British Anascan Bryozoans. *Syn. Brit. Fauna* no. 10. Ac. Press, London.

Adres van de schrijver:
Schorerstraat 14
4341 GN Arnemuiden